

מועדי השם

ראש השנה שחל בשבת

תשפ"ד

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

©

¹ראש השנה שחל בשבת

"יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים ולא במדינה..."

"אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דאמר רבא הכול חייבין בתקיעת שופר ואין הכול הכול בקי אין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים..."

לגבי מצות תקיעת שופר בראש השנה מצאנו בתורה שתי לשונות בפסוק, בספר ויקרא (פרק כג פס' כד) נאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון "זיכרון תרועה" מקרא קדש", ובספר במדבר (פרק כד פס' א) נאמר: "ובחודש הראשון באחד לחודש ... "יום תרועה" יהיה לכם".

במסכת ראש השנה (כט:) מסביר רבי לוי בר חמא בשם רבי חמא בר חנינא את הבדלי הלשונות [כך מתרץ רב כהנא בירושלמי מסכת ראש השנה (פרק ד הל' א)] שהמונח "יום תרועה" נאמר כאשר חל ראש השנה ביום חול, שאז תוקעים בשופר. משאין כן כשחל ראש השנה ביום שבת, שלא תוקעין בו בשופר אלא רק מזכירין את השופר בתפילה, שאז נקרא הוא "זיכרון תרועה".

אכן לדעת רבא במסכת ראש השנה שם, מדין תורה אין שום מניעה לתקוע בשופר גם כאשר חל ראש השנה להיות בשבת,

¹ נמסר בבית כנסת חניכי הישיבות "מסילת ישרים" רמות א' במוצ"ש פרשת ניצבים וילך תשפ"ג

בכל מקום שנאמר בתורה לגבי מצוה הלשון יום, בא לומר שהמצוה דוחה שבת, [עיי' מסכת שבת (קלא:)], זאת ועוד שתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה, הסיבה שאין תוקעין בשופר בראש השנה שחל בשבת, היא גזרת חכמים, חז"ל חששו שבאיזה מקום בעולם יהיה יהודי שחפץ לקיים מצות שופר בראש השנה, וכיון שינו בקי בחכמת התקיעה, והוא יטול את שופרו בידו וילך אצל מי שבקי שילמד אותו איך לתקוע, ויתכן שלא יהיה עירוב באותו מקום, וכשל בטלטול השופר ד' אמות ברשות הרבים ביום השבת, בשל כך קבעו חכמים, שכאשר חל ראש השנה ביום שבת אין לתקוע בשופר.

וכבר העירו על תקנת חכמים זו, שכן במסכת ראש השנה (טז:): אומר רבי יצחק: "כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה [אפילו מחמת אונס] מריעין לה בסופה". ובחידושי הריטב"א שם כותב: "פירוש [מריעין] על ידי הצרות שבאות, ומתעניין ומתריעין בשופרות, והטעם לזה כתבו הראשונים ז"ל, כיון שלא תקעו בשופר בראש השנה, לא התערבב השטן והוא עומד ומקטרג עלינו ביום הדין.

במשך חכמה פרשת אמור (פרק כג פסו' כד) ממשיל זאת רבי מאיר שמחה זצ"ל לחולה מסוכן שציווה אותו הרופא לקחת רפאות להצלת חייו, שאם לא יקח את הרפואות הנצרכות לו, אף שיהיה הדבר באונס גמור, הוא לא ינצל בשל כך, כן הדבר גם לגבי תקיעת שופר ביום ראש השנה, התקיעה בשופר ביום זה היא ההצלה שלנו בשנה הבאה, ביטולה מעמיד את כל השנה הבאה בסכנה גדולה עיי"ש.

בילקוט שמעוני תהילים (רמז תשנד) איתא על הפסוק (פרק מז פסו' ו): "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר", שבשעה

שהקב"ה עולה ויושב, על כיסא דין הוא עולה, וכשישראל תוקעין בשופר, הקב"ה עומד מכיסא דין ויושב על כיסא רחמים עיי"ש, [וכן איתא בויקרא רבה (פרשה כט אות ד) על הנאמר בתהילים (פרק פט פסוק טז): "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון", אמר ר' יאשיה ... וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן, כמה בוקינוס יש להן, כמה סלפיגרסי יש להן, ואמרת אשרי העם יודעי תרועה? אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכיסא הדין לכיסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מידת הדין למידת הרחמים ע"כ].

כיון שכן צריך ביאור, מה ראו חכמים לבטל מצוה חשובה זו של תקיעת שופר ביום ראש השנה שחל בשבת, הלא מצוה זו נצרכת לנו ביום זה מאד, כי בו עומדים לדין כל באי עולם, אמת מידה שיש בה להטיל אימה גם על יצורים נטולי בחירה כמו המלאכים², או בעלי חיים³, : אמת מידה שהעולם לא היה יכול להתקיים בה⁴, לא העולם של אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא, ולא העולם של האבות הקדושים⁵, ולא זה של התנאים והאמוראים, ועל אחת כמה וכמה לא העולם שלנו, וכבר אמר דוד המלך ע"ה בספר תהלים (פרק קמג פסו' ב): "ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי", ובמסילת ישרים (פרק ד) ביאר: "כי לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו בלי המתנה כלל, וגם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף, כראוי למי שממרה פי הבורא יתברך שמו, ושלא יהיה תיקון

---

² "ומלאכים יחפזון, וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין, לפקד על צבא מרום בדין, כי לא יזכו בעיניך בדין...",

³ העולם בשם הגרי"ס זצ"ל שבאלול אפילו דגים שבים פוחדים מאימת הדין, ראה "לב שמחה" פרשת שופטים (תשמ"ד)

⁴ עיי' רש"י בראשית פרק א פסוק א "ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין"

⁵ עיי' ילקוט שמעוני שמואל א' (רמז קטו): "אלמלי בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אינם יכולים לעמוד מפני התוכחה".

לחטא כלל, כי הנה באמת, איך יתקן האדם את אשר עיוות
והחטא כבר נעשה? הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך
יוכל לתקן הדבר הזה? היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות"
נמצא שכל הצלתנו תלויה מצוה זו של תקיעת שופר, היא המעמיד
של כל השנה, ואיך משום חשש לכאורה רחוק, ששמא יעבירו את
השופר ד' אמות ברשות הרבים, נטלו מאיתנו חז"ל הקדושים את
הקרב הצלה היחיד⁶ ?

אכן התוס' במסכת ראש השנה מביאים בשם בעל ההלכות
גדולות [וכן היא שיטת רוב הראשונים] שדברי הגמרא: "כל שנה
שאינ תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה" לא נאמרו במקום
חל ראש השנה להיות בשבת ולא תקעו בשופר משום הגזירה שמא
יטלטלנו ד' אמות ברשות הרבים, אלא רק כאשר חל ראש השנה
ביום חול ולא תקעו בשופר מכל סיבה שהיא, [ואפילו מחמת
אונס], אך עדיין צריך ביאור, איך בשנה זו שאין שופר מצליחים
אנו לשרוד את יום הדין, מה מגן עלינו מאמת המידה הקשה של
הדין, מה יגרום לקדוש ברוך הוא לקום מכיסא הדין ולשבת על
כיסא רחמים.

והעיר מזה בשו"ת תורה לשמה (סי' תלו): "ועוד רצינו לידע
מאחר דעל ידי מ"ע של תקיעת השופר נעשה הנסירה ונתקן
הפנימיות א"כ כשחל ר"ה בשבת במה נתקן ונעשה כל דברים
הנעשים ע"י תקיעת שופר למעלה ?

---

⁶ אומנם חז"ל תמיד גזרו גזירות ותקנו תקנות להרחיק את האדם מן העבירה, ובכלל זה תקנות
כמה תקנות גם לכבוד שבת קודש, ולכן מה שביטלו מצות לולב וקריאת המגילה כשחל יו"ט
ראשון של סוכות או פורים בשבת מחשש שיגרם חילול שבת הוא הדבר מובן, אבל במצות
שופר מלבד עצם המצוה יש בה הצלה לכלל ישראל.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' תלו) הקשה עוד איך משום גזרה דשמא יעביר ד"א בר"ה יבטלו
חז"ל מ"ע מן התורה והלא אין ודאי נדחה מפני הספק ובעלמא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת
וכאן העשה נדחה מפני ספק של ל"ת דילמא יעביר

ותירץ הבן איש חי זצ"ל, שטעם של שמא יעבירונו ד"א בר"ה אמרו רז"ל רק בשביל לעשות טעם פשטי ונגלה לגזרתם לפני המון ישראל, כדי שתתקבל גזרתם אצל כל אדם, ולא תהיה גזרה שאין בה טעם, אך אין זה עיקר הטעם שלהם, אלא העיקר הוא מפני שהם ידעו ברוח קדשם, שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, הנה כאשר חל יום זה בשבת, הנה הוא נעשה מאיליו מכח קדושת השבת, ואין צריך לעשותו על ידינו, לכן בעבור כבוד שבת תקנו שלא לתקוע ביום זה, ולא ייטלו לולב, להורות שהתיקון של המצות האלה נעשה מאיליו ע"י קדושת השבת, אך זה הטעם הוא סוד ונסתר ולא יספיק להמון ישראל, ולכן הוכרחו לעשות טעם אחר לגזרתם, והוא שמא יעבירונו ד"א בר"ה, ומאחר שהם מוכרחים לגלות זה הטעם, על כן במקדש דלא שייך זה הטעם דשמא יעביר ד"א תוקעין, וכן במקום שיש סנהדרין של כ"ג שהם סנהדרי קטנה ג"כ תוקעין, משום דבפני ב"ד לא שייך טעם זה, ולעולם עיקר הטעם הוא משום דהתיקונים הנעשים ע"י מצוה זו הם נעשים מאליהם מכח תוספת קדושת השבת⁷. [כעין זה כותב גם במאור ושמש [דברים רמזי ראש השנה]: "וטעם זה אמרו בנגלה ומסתמא היו להם גם טעם כמוס על פי סוד" עיי"ש].

ובעיקר דברי הבן איש חי זצ"ל שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, נעשה מאיליו מכח קדושת השבת ננסה לבאר בכמה אנפין

הסבר על פי דברי הרש"י

---

⁷ ועיי"ש שסיים התורה לשמה שכל זה בחלק המעשה אבל בחלק הדיבור גם כשחל בשבת אנחנו מקיימים המצוה כי חלק הדיבור של מצות תקיעת שופר מתקיים ע"י פרשת המפטיר שקורין יום תרועה יהיה לכם וגם ע"י הפסוקים שמזכירין בתפילת מוסף

רש"י הקדוש במסכת ראש השנה שם מבאר, שסיבת בלבולו של השטן על ידי קול השופר, היא משום שבתקיעת שופר אנו מגלים את החביבות שיש לנו למצות, מעיקר הדין די בשמיעת שלושים קולות כדי לצאת ידי חובה, ואנו תוקעים במקום שלושים קולות מאה קולות, בזה מראים את החביבות שיש לנו למצות, זה הגורם לסתימת טענותיו של השטן והוא לא יכול לקטרג, כי איך יאמר לפני ה' שהם מזלזלים בשמירת המצות, כאשר מעשיהם מיעדים על כך שהם מחבבים את המצות.

לפי דברי הרש"י שעיקר הטעם לסתימת פי השטן הוא מה שאנו מראים חביבות למצות, אם כן כאשר אין אנו תוקעין בשופר ביום השבת מחשש שיגרום הדבר לחילול השבת, במניעה זו עצמה יש משום חיבוב מצות השבת, ובכוח חיבוב זה לערבב את השטן, וזה ביאור דברי הרב בן איש חי זצ"ל שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, נעשה מאיליו מכוח קדושת השבת

אכן בתוס' שם מבואר שערבוב השטן הוא מחמת קול השופר ולא מחמת החיבוב מצוה, כאשר שומע השטן את קול השופר, נדמה בעיניו שזהו שופרו של משיח, דבר זה גורם אצלו לבהלה ובלבול, שכן במסכת סוכה (נב.) מובא שכאשר שיבוא מלך המשיח, ישחט הקדוש ברוך הוא את יצר הרע [שהוא השטן], מרוב פחד הוא אינו יכול לקטרג עכ"ד.

[בספר יערות דבש (חלק א' דרוש ו) כותב רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל לבאר את עניין הבילבול של השטן על ידי השופר, שהשופר מורה על תחילת הדין, לפני שנשמע קול השופר אין רשות למארי [לבעלי] תריסין ומקטרגים לכנוס לפרגוד, ורק אחר שנשמע קול השופר הותרה הרצועה לכנוס כל מארי דדינא, לתבוע דינא מן המלך המשפט, כמו שכותב רבי אמנון ממגנצא זצ"ל בתפילת

ונתנה תוקף: "וקול שופר ישמע ויאמרו הנה יום הדין". וכותב רבי יונתן זצ"ל, שאין שופר למעלה נשמע עד שיתקעו ישראל למטה, ואז נתקע השופר למעלה, וזה מערב את השטן שרואה השטן שישראל תוקעין וגורמים שיהיה עת הדין וכסאות למשפט, מה שכל מלאכי מעלה חרדים מלפניו, ואומר השטן בלבו מה זה? היה להם לשתוק מבלי תת אות וקבע לדין, ואיך הם יהיו תובעים ועושים הכנה לדין, אין זה כי הם חפים מפשע, ויודעים בעצמם כי בהישפטם יצאו צדיקים, וא"כ השטן נחרד, ונסתמת טענתו, ונבהל לקטרג על ישראל" עכ"ל].

על כל פנים עדיין קשה לפירושים אלה, איך זה שביטלו חכמים מצוה חשובה זו של תקיעת שופר ביום ראש השנה, מצוה שכל זכייתנו בדין תלויה במידה רבה בה, מחשש שיטלטל את השופר ד' אמות ברשות הרבים כדי להתלמד שהוא חשש רחוק מאד?]

תירוצו של בעל המנחת עני

בספר מנחת עני על התורה פרשת האזינו, [בדרשה לשבת שובה שנת תרל"ב] כותב רבי יעקב אטלינגר זצ"ל [בעל הערוך לנר] ליישב קושי זה באופן אחר, בשנה כזו שיוצא ראש השנה בשבת, היות ואנו מונעים את עצמנו לתקוע בשופר מחשש שמא תחולל השבת ח"ו, לכן בשנה זו את הפעולה של השופר עושה השבת הקדושה⁸, היא העומדת לנו ביום הדין ומליצה בעדנו לפני הקב"ה, ובזכותה אנו זוכים לרחמים בדין.

אומנם מוסיף המנחת עני זצ"ל, כיון שבשנה זו הסנגורית שלנו היא השבת, לכן בשנה זו שיוצא ראש השנה בשבת, עלינו להקפיד ביותר בשמירת שבת בכלל, ובאיסור טלטול בשבת בפרט, כי אם

---

⁸ השבת הקדושה כבר עשתה כן בבריאת העולם, כך מובא במדרש תהלים (פרק צב) שביום ששי שבו נברא אדם הראשון וחטא ויצא חייב בדינו בא יום שבת ונעשה סניגור לאדם לפני ה' ואמר רבון העולם לא נהרג אדם מעולם וכי אני מתחיל וכו' וניצול אדם וכשראה אדם כחה של שבת התחיל לשורר מזמור שיר ליום השבת,

אין השבת משתמרת כראוי בשנה זו, בפרט בעניינים הקשורים בדיני טלטול בשבת, במצב כזה נהפך הסנגור להיות קטגור חס ושלום, כי איך תוכל השבת להמליץ טוב בעד מי שהיא מוכה וחבולה הימנו.

המנחת עני זצ"ל ממשיל זאת לשר משרי המלך אשר חטא בעבודת המלך, עד שקצף עליו המלך מאד, ויצו להעמידו לדין ולגזור את דינו כפי מה שראוי לו, בצר לו הלך אותו השר אל מכריו וחבריו משרי המלך הקרובים למלך, בקשם להיות לו מליצים לפני המלך עת יעמוד למשפט, אבל הם נשמטו מלפניו, ולא קם איש אשר היה מוכן לעשות את בקשתו, ויענו כולם פה אחד, כי מי אשר חטא למלך אחת דינו להיענש, בראות אותו שר כי אין עומדים לו בשעת דוחקו, ויבוא אל ביתו ויספר לאשתו את כל אשר קרהו, ותאמר לו אשתו אל נא יפלו פניך, אני אבוא איתך אל המשפט, אדבר על לב המלך והשופטים עד שתצא זכאי, ואכן בהגיע יום המשפט, באו השר ואשתו עמו, ותדבר האשה אל המלך והשופטים אודות בעלה, כמה טוב הוא, ועד כמה אוהב הוא ומעריך את המלך, וודאי רק נכשל ושלא בכוונה, וישמעו המלך והשופטים וייטב בעיניהם, ויוציאוהו זכאי בדין, וילך אל ביתו שמח וטוב לב, לא עברו ימים רבים וחטא שר אחר למלך, ויצוו המלך להעמידו לדין, וילך גם הוא את רעיו השרים לשדלם להמליץ טוב בעדו לפני המלך, והם הפכו פניהם ממנו, בצר לו פנה גם הוא אל אשתו ויאמר לה, הן ידעת כי שר פלוני עמד למשפט לפני המלך, ובאה אשתו ותדבר אל המלך והשופטים ויוציאוהו זכאי, כן עשי גם את, ובאת עמי אל המלך ודברת אל ליבו אודותי, ואצא נקי אף אני, אך זה השר השני היה כעסן, ולא היה מכבד את אשתו, ולא אחת היה מכה אותה בזעמו, עד אשר נשארו סימני אכזריותו על גופה לעיני כל, והנה עת הגיע המשפט, ותעמוד האשה לדבר אודות בעלה, אך טרם פתחה את פיה לדבר, וירא המלך כי פניה

צרובים ושרוטים, וישאלה המלך לאמר, מה זה ועל מה זה, ותתחלחל האשה, ותבקש אמתלה ולא הצליח בידה, ויען אחד מן העומדים שם, הלא המה הסימנים ממכותיו של אישה האכזרי, ויתמה המלך ויאמר אל האשה, הלאיש אשר אלה לו נעשית סגור, אין את אלא קטגור ויצא דינו להרשיעו ולהענישו, ע"כ המשל.

והנמשל ברור, ביום ראש השנה שחל בשבת, באה השבת הקדושה שהיא בת זוגו של עם ישראל⁹, ומבקשת בעדנו לפני המלך, ואומרת לו ראה כמה בני ישראל אוהבים את המצות, עד שהם יראים פן יחולל כבודי חס ושלום, ובשל כך הם מונעים עצמם מלתקוע בשופר לעורר עליהם זכות אבות, ראויים הם שתוציא לאור משפטם קדוש, אכן אם כלל ישראל אינם משמרים את השבת כראוי, איך יתקבלו דברי השבת לפני המלך, ולא רק שאין שלא יהיה בכוחה של השבת לסנגר עבורנו, אלא שנעשית השבת עצמה קטגור עבורנו רח"ל.

[כעין זה כותב גם הגאון מקאליש זצ"ל בשו"ת נפש חיה [חלק או"ח (סי' מ)], שאותם שאין משמרים את השבת בהוצאה והכנסה, חוזרים וחלים עליהם דברי ר' יצחק, שכל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה, לגבם לא תועיל הזכות של הזהירות בשבת שבעבורה תיקנו חז"ל שלא יתקעו בתחילה כאשר שחל ר"ה בשבת עיי"ש].

בזה יישב המנחת עני זצ"ל דבר פלא, שבדק ומצא שבאותן שנים בהם חל ראש השנה בשבת, היו מהן שהיו שנים טובות ביותר לכלל ישראל, והיו מהן שהיו שנים קשות ביותר עבורם, הסיבה לזה כותב הרב זצ"ל תלוי באיך נשמרה השבת באותה שנה, שכן כל ההצלה מן הדין בשנה זו תלויה בהיות שבת קדש מליצה

⁹ עיי' בראשית רבה (פרשה יא סימן ח) : "תני ר"ש בן יוחאי אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, א"ל הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל היא בן זוגך".

עבורנו, ואם אין משמרים אותה כראוי נהפך הסנגור לקטגור עיי"ש.

על כל פנים לפי זה יש לבאר גם את דברי הבן איש חי זצ"ל שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, נעשה מאיליו מכוח קדושת השבת, היינו שהשבת עומדת ומליצה עלינו טוב ביום זה.

דברי המשך חכמה

גם במשך חכמה זצ"ל פרשת ויקרא (פרק כג פסוק כד) התייחס לשאלה זו, איך ללא זכות השופר נוכל לעבור את יום הדין כאשר חל ראש השנה בשבת, תשובתו מבוססת על דברי רבי אבהו במסכת ראש השנה (טז.), שהטעם שאנו תוקעין בשופר של איל בראש השנה היא כדי שייחשב כאילו עקדנו עצמנו לפני ה', זה לשון הגמרא שם: "אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". על ידי שנחשב כאילו עקדנו את עצמנו נסתמין טענותיו של השטן, שאינו יכול לקטרג על מי שמוכן לעקוד עצמו למען רצון ה'.

כותב המשך חכמה זצ"ל, עצם העובדה שאנו לא תוקעים בשופר בשבת, למרות הנחיצות הגדולה שיש לשופר ביום הדין, עד שאם יבוטל אף באונס הסכנה גדולה, ובכל זאת מחשש שחלילה תיפגע מצות שבת אשר מעידה על קדושת שמו יתברך, שחידש עולמו מן האין הגמור, אומרים כלל ישראל שהם מוכנים שיעבור עליהם מה שיעבור ובלבד שיתקדש שמו יתברך, יקטרג השטן, ולא יכנס זיכרוןנו לאבינו שבשמים לטובה, העיקר שלא יבולע לשבת המעידה על קדושת שמו יתברך, דבר זה עצמו נחשב כעקדה עצמנו עבור קידוש שמו יתברך, ומועיל לרצות אותנו ביום הדין, כמו שמרצה זיכרון שופר עכ"ל.

לפי מהלך זה נוכל לבאר את דברי הבן איש חי זצ"ל שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, נעשה מאיליו מכוח קדושת השבת,

היינו מכוח זה שאנו מוכנים לעקוד עצמנו לכבוד קדושת שבת
כמש"נ קדש

אז ימלא שחוק פיננו ולשוננו רינה

בשם המקובל האלוקי רבי צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל, ששבת
זו שראש השנה חל בתוכה נרמזת בדברי דוד המלך עליו השלום
בספר תהילים: "אז ימלא שחוק פיננו ולשוננו רינה", האות א'
שבמילה אז רומזת ליום א' של ראש השנה, והאות ז' רומזת ליום
שבת, אז כאשר יוצא יום א' של ראש השנה ביום השבת, ימלא
ש'חוק פיננו ולשוננו רינה ר"ת שופר, שהשירות והתשבחות שאנו
משבחים לקדוש ברוך הוא בשבת זו הם במקום השופר ופועלים
את פעולתו.

דבריו הקדושים מיוסדים לכאורה על דברי הזוהר הקדוש
בפרשת יתרו [דף פח עמוד ב] שביום שבת קדש אין שליטה לדינין
: "בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא", עיי"ש,
ובעי"ז מובא גם בזוהר הקדוש פרשת תרומה [דף קלה עמוד ב]:
"כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא וכל
דינין מתעברין מינה ואיהי אשתארת ביחודא דנהירו קדישא
ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא וכל שולטני רוגזין
ומארי דדינא כלהו ערקין ואתעברו מינה ולית שולטנו אחרא
בכלהו עלמין" עכ"ל

לכן לא חששו לבטל מצות תקיעת שופר כאשר יוצא ראש
השנה בשבת כיון שבלאו הכי אין הדין שולט ביום זה ואין השטן
יכול לקטרג, וכן כותב בספר מאור ושמש [דברים רמזי ראש
השנה]: "והנה בימות החול שאז עת התגברות הדינין והסטרא
אחרא, צריכים אנו להמתיקם על ידי השופר, בכדי שלא יבינו
הסטרא אחרא. אבל בשבת קודש לית שולטנא אחרא בכולהו
עלמין ואנפיה נהירין בנהירו עילאה, ואין להסטרא אחרא שום

ממשלה לקטרג בשבת קודש, והלבנונית עליון מאיר לכל העולמות. לזה אין מן הצורך לתקיעת שופר בשבת קודש, שגם בלא שופר נתערבב ונחלש כח הסטרא אחרא, והלבנונית מופיע בכל העולמות, ומה שאנו פועלים בימי השבוע על ידי השופר יכולים לפעול בשבת קודש בלא שופר כנ"ל" עכ"ל.

לפי מהלך זה יתבארו דברי הבן איש חי זצ"ל שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, נעשה מאיליו מכוח קדושת השבת, היינו שביום השבת אין שליטה למידת הדין ולא ניתן רשות לקטרג ומימלא אין צריך למצות שופר כדי לסתם פי השטן.

עיקר ההצלה ממידת הדין על ידי התשובה שמתעורר לעשות בשמיעת קול השופר

עוד נראה לבאר בזה באופן אחר, שעל אף שבטלו חכמים את מצות שופר כאשר חל ראש השנה בשבת, עדיין יש בידנו להינצל ממידת הדין ולזכות להנהגה של רחמים גם ללא השופר, שכן כל מה שזוכים כלל ישראל להצלה על ידי השופר בראש השנה, אין זה מכח התקיעות עצמן, שהן גורמות לקדוש ברוך הוא לקום מכיסא דין ולשבת על כיסא רחמים.

הסגולה של השופר היא בכח שיש בכוחו לעורר את האדם לעשות תשובה, דרך קולו של השופר שומע האדם את ה' בקול שופר, הקורא אליו להתעורר ולעשות תשובה, כלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג הלכה ד): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם", התשובה היא זו שגורמת לקדוש ברוך הוא לנהוג עמנו במידת הרחמים, כי אין הי"ת חפץ להעניש את החוטא אלא רק לעורר אותו לעשות תשובה, כדברי ה' ליחזקאל הנביא (פרק יח פסו' לב): "כי לא אחפץ במות המת נאם אדני ה'

והשיבו וחיו", ושם (פרק לג פסו' יא) "אמור אליהם, חי אני נאם אדני ה', אם אחפוץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה, שובו שובו מדרכיכם הרעים, ולמה תמותו בית ישראל"¹⁰, וזו התכלית בשמיעת קול השופר.

וידועים דברי הרש"ש הקדוש זצ"ל בדרשתו המפורסמת לראש השנה¹¹: "כי כל עיקר תיקון השופר למעלה תלוי בתשובה, והכרח גדול הוא התעוררות הלב בתשובה כהיום הזה, כי אין קול השופר פועל למעלה, אם לא שעולה הקול בהתעוררות הלב בתשובה, ואם לא הוא כנגן המנגן... "עכ"ל.

כיון שכן, הרי שגם לאחר שביטלו חכמים את מצות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, עדיין יש לנו אפשרות לזכות להנהגה של רחמים ביום הדין, וזה על ידי שנתאמץ בכל מאודנו

---

¹⁰ במסכת שבת (נה). אומר רבי אמי שאין יסורין בלא עון דכתיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, היינו שתכלית הייסורים היא לעורר את האדם לפשפש ולמשמש במעשיו, כפי שאמרו רב אדא בר אהבה ורבנן במסכת ברכות (ה:): לרב הונא שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין "לעייין מר במילי" כי הקדוש ברוך הוא לא עביד דינא בלא דינא.

ובמסכת יומא (פו). [ובילקוט שמעוני ירמיהו (רמז רסט)] אומר ר' חמא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר שובו בנים שובבים ארפא משובתכם, ובדרשות הר"ן (דרוש ו) ביאר שמי אשר פקח ה' עיניו, נשען עליו, ומכשיר מעשיו, ומתחרט על הרעות שעשה, ובוזה תושג רפואת הנפש והגוף, בנתיב התשובה (פרק ב') מבאר המהר"ל זצ"ל: השיות שהאדם נברא מתחלה בלא חטא, וכשחטא וחזר בתשובה הרי הוא חוזר להתחלתו, לכן מדה כנגד מדה יתרפא מחליו שהרי נולד בריא וחלה, והחלי מחמת החטא, וכשחזר מהחטא הרי הוא חוזר לתחלתו ונהיה בריא כבתחלה עיי"ש.

[ועיי' בספר חסידים (סי' צב) שלכן אמרו בסנהדרין (צ).] "שכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה". כדי שהחי יתן אל לבו וידע החוטא כי על חטאיו בא לו כן, ובדבר אשר זדו נפרע להם מדה כנגד מדה, ומתוך כך יפשפש במעשיו פן יקרה לו כאשר קרה להם".

והדברים מפורשים יותר בדברי האלשיך לספר ויקרא (פרק ט) "כי זה חסדו יתברך בפרוע פרעות תוכחות על עון מדה כנגד מדה פורע, למען החי יתן אל לבו כי תבואהו שואה אל אשר לא טוב עשה דוגמתה וישוב ממנה, כדבר שנאמר ז'לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שהוא מדה כנגד מדה. שעל ידי כן יפשפש וימצא מאשר חטא על הנפש מעין המאורע, ושב ורפא לו" עיי"ש].

¹¹ נדפסה בספר נהר שלום, והעתיקה הרב פלא יועץ בערך ראש השנה

לעורר את עצמו עשות תשובה, בזה נזכה גם ללא קול השופר
לצאת זכאים בדין.

ועורר על כך הגר"ח פלאג'י זצ"ל בספר תוכחת חיים [פרק ח"ן
לראש השנה] וזה לשונו: "עוד זאת אדרוש לבית ישראל, דכשחל
ראש השנה ביום שבת קדש דליכא תקיעת שופר, דיזדרז לשוב
בתשובה שלימה ורצויה לפני המקום, ואז כותב הרב זצ"ל, מרוצה
לפני המקום מצות עשה של תשובה, לעורר הרחמים יותר ויותר
עשר ידות, ממה שפועל מצות תקיעת שופר" עכ"ל.

בשנה זו שאין לנו את קול השופר שיעורר אותנו, נדרש
מאתנו מאמץ גדול יותר לעורר את עצמו לעשות תשובה, לכן
תשובה זו שבאה מעצמנו ללא שום סיוע חיצוני, כוחה יפה עשר
ידות על התשובה הנעשית על ידי גורמים חיצוניים שעוררו אותנו
לכך.

[והנה לפי פירוש זה [וכן לפירושו של רש"י], גם מקום שאירע
אונס ולא יכלים לתקוע בשופר בראש השנה, יש עצה לעורר עלינו
רחמים בדין, לשיטת רש"י על ידי שננהג בחיבוב מצוה במצווה
אחרת, בזה נגרום לסתימת פי השטן, שלא יוכל לקטרג, או
להתאמץ בשנה זו לעורר את עצמנו בתשובה, שזה עיקר הגורם
להיפוך ההנהגה של דין לנהגה של רחמים כפי שנתבאר].

